

Pension

TRYGGA DIN EKONOMISKA FRAMTID



GILLA DIN
EKONOMI

Gilla Din Ekonomi är ett landsomfattande nätverk som startats av myndigheter, organisationer och finansiella företag för att samarbeta om folkbildning i ekonomiska och finansiella frågor.

Syftet är att ge medborgare i hela landet – och i alla åldrar – bättre möjligheter att klara de ökade kraven från samhället på att kunna fatta olika ekonomiska och finansiella beslut i livet.

Tanken är att såväl statliga som privata aktörer här har ett gemensamt intresse i att stötta konsumenterna. Målet är ett större privat-ekonomiskt självförtroende åt alla, med hjälp av olika folkbildningsinsatser.

Denna broschyr guidar dig igenom allt du behöver veta för att kunna hantera din pension.

” Pension är väl något för gamla, alltså inte för mig. I alla fall inte just nu, jag har annat att tänka på. Så kan man kanske resonera. Men vad många inte tänker på är att det handlar om kanske en femtedel av ditt liv. Så länge kommer de flesta av oss att vara pensionärer.

Och vad du gör i livet fram till dess spelar faktiskt roll. Hela livet räknas – från första sommarjobbet, till studierna, till valet mellan karriär och familj, och hur länge du orkar eller vill jobba. Hur du placerar dina pensionspengar spelar förstås också roll, fast kanske mindre än du tror.

Det är ingen idé att jämföra sig med pappa och mamma eller farmor och farfar. Pensionen har förändrats mycket på senare år. Det har blivit viktigare att jobba många år och att ha lite koll på sin pension ganska tidigt i livet, eftersom den numera går att påverka mer än förr.

Men om du lär dig förstå hur de olika bitarna hänger ihop, och vilka effekter de får på just din pension, kommer du att bättre kunna förutse och planera för hur din pensionärs ekonomi kommer att se ut och hur dina olika livsval påverkar vad som händer. Du får byggklossarna av oss så att du själv kan fundera på vilken pensionärstillvaro just du har möjlighet att bygga.”

Kristina Kamp
Pensionsekonom, Pensionsmyndigheten



INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Pensionstänk genom livet	4
Gör en prognos	6
Byggklossarna att hålla koll på	7
Den allmänna pensionen	8
Tjänstepensionen	16
Privat pensionssparande	20
Dags att gå i pension	23
När och hur ska jag välja?	28
Testa vad du kan om pension	30
Ordlista	32
Checklista	36
Nyttiga länkar och telefonnummer	39

Pensionstänk genom livet

Pension är inget du bara ska fundera på någon månad innan du går i pension. Det handlar om en stor del av ditt liv. Med pensionen i bakhuvudet hela livet slipper du bli besviken.

Under 40 år

1. Se till att bara jobba vitt – bara vita inkomster är pensionsgrundande.
2. Kolla att du har tjänstepension och hur ditt avtal ser ut. Tänk på att tjänstepensionen är minst lika viktig som den allmänna pensionen. Fråga på jobbet, de vet.
3. Ta ut lön om du har ett eget företag och spara till din egen tjänstepension.
4. Tänk på att många års deltidsarbete eller studier minskar din pension.
5. Ta reda på hur pensionen påverkas om du jobbar utomlands. Olika regler gäller i olika länder.
6. Ha koll på hur din premie- och tjänstepension är placerad. Hög risk brukar löna sig när du har många år kvar till pension. Kolla gärna igenom ditt pensionssparande en gång per år, till exempel när det orange kuvertet och annan pensionsinformation kommer.

Källa: Pensionsmyndigheten

När du har en hel del av ditt arbetsliv bakom dig

7. Gör en prognos på www.pensionsmyndigheten.se eller www.minpension.se. ”Räcker pengarna till det pensionärliv som du drömmer om”.
8. Gör en budget där du funderar på vilka utgifter som du kommer att ha när du blir äldre.
9. Fundera på hur länge du tror att du vill, kan och orkar jobba. Se vad valet av tidpunkt för när du går i pension betyder – i minskad eller ökad pension. Fundera också på hur annan privatekonomi påverkas, till exempel a-kassan.
10. Börja spara om du behöver och har möjlighet. Eller amortera av lite på dina lån om du har några.

När det börjar bli dags att gå i pension

11. Börja planera i god tid. Behöver du ta ut all pension på en gång eller kan du spara något?
12. Kolla på Skatteverkets webbplats hur skatten påverkas beroende på hur stor pension du vill ta ut. Tänk på att du får pensionen utbetald från olika håll och att de flesta bara drar 30 procent i skatt. Begär jämkning om det behövs.
13. Ansök i god tid.
14. Ta reda på om du är berättigad till bostadstillägg eller äldreomsorgsstöd. Det finns en särskild snurra som du kan använda på Pensionsmyndighetens webbplats. Klicka på ”Räkna ut ditt bostadstillägg”.
15. Ta reda på vad som händer med din pension om du planerar att flytta utomlands. Du kan till exempel förlora garantipensionen om du flyttar till ett land utanför EU. Mer information finns till exempel på Pensionsmyndigheten, Skatteverket och hos ambassaderna.



Snabbaste sättet att få veta vad du kan få i pension: Gör en prognos!

1. Gå in på www.pensionsmyndigheten.se eller www.minpension.se.
2. Klicka på Dina Pensionssidor. Beställ en PIN-kod, eller logga in på en gång med e-legitimation eller Bank-ID.
3. När du kommit in på ditt konto första gången registrerar du dig och väntar några dagar. Sedan är det klart.
4. Logga in på Pensionssidorna igen och fyll i din nuvarande lön och andra uppgifter som kan behövas.
5. Då kommer du att få en prognos på vad du kan förvänta dig att få i pension när den allmänna pensionen (pensionen i det orange kuvertet), tjänstepensionen (pensionen som betalas in från jobbet) och eventuellt privat pensionssparande lagts ihop. Du får veta hur mycket det blir varje månad. Här kan du dessutom testa vad som händer om du tar ut pensionen tidigare eller senare, eller väljer att till exempel bara ta ut delar av din pension.

Om du inte har dator, ring Pensionsmyndighetens kundservice, 0771-776 776 och be dem ta fram din personliga prognos. Här kan du också få svar om du har andra frågor kring din pension.

Byggklossarna att hålla koll på

1. I botten finns den orange pensionen. Det är den **allmänna pensionen** som alla får som har yrkesarbetat och betalat skatt i Sverige. Den är i sin tur uppdelad i **inkomstpension** och **premiepension** (gul). Den som inte har yrkesarbetat eller har väldigt låg pension kan få garantipension, men för att få maximal garantipension måste man ha bott 40 år i Sverige som vuxen.
2. Ovanpå den allmänna pensionen har de allra flesta en **tjänstepension** som arbetsgivaren betalat in.
3. På toppen ligger det **privata pensionssparandet** – om man har något.



Den allmänna pensionen

– hela livet räknas!



För att få allmän pension räknas de inkomster som du har betalat skatt för. Hela livet räknas. En del av pengarna sätts av på ett premiepensionskonto, där du kan välja egna fonder om du vill.

Varför får du ett orange kuvert?

Alla som arbetat och bott i Sverige får allmän pension, som grundas på alla inkomster de betalar skatt för. Det gäller även inkomster som exempelvis arbetslöshetsersättning, sjuk- och aktivitetsersättning och föräldrapenning.

Varje år avsätts 18,5 procent av din pensionsgrundande inkomst till allmänna pensionen. Det gäller för månadsinkomster upp till ungefär 36 700 kronor (år 2012).

Svartjobb ger ingen pension. Är du arbetslös måste du ha a-kassa för att du ska få mer pension. Om du tjänar så lite pengar under ett år att du inte behöver betala skatt (under 18 000 kronor år 2012) så får du inte heller några pensionsrätter det året.

Jobbar du utomlands och betalar skatt där, får du inte heller någon svensk pension för det. Men du kan få pension från det landet. Inom Europa har vi samordningsavtal med de flesta länder som gör att pensionen räknas samman så småningom. Men i andra länder finns inte sådana avtal. Kolla vad som gäller innan du jobbar i andra länder, åtminstone om du planerar att stanna en längre tid.



Det orange pensionskontot har ingen åldersgräns

I den allmänna pensionen räknas hela livet. Det finns ingen lägsta ålder för när du kan börja tjäna in din pension. Ju tidigare du börjar tjäna så mycket pengar att du börjar betala skatt, desto tidigare börjar du få pengar till ditt orange pensionskonto. Du kan till och med börja tjäna in pension redan som bebis, till exempel om du medverkat i blöjreklam och tjänat pengar på det.

Det finns heller ingen övre ålder. Du kan fortsätta att tjäna in nya pengar till din pension så länge som du orkar arbeta.



FAKTA

Det här ger mer pension i orange kuvertet

- Inkomst från anställning som du har betalat skatt för
- Ersättning från a-kassan
- Inkomster av ett eget företag
- Sjukpenning
- Föräldrapenning
- Studiemedel från 1995-
- Plikttjänst 1995-2010
- Sjuk- och aktivitetsersättning
- Barn under fyra år

Ger INTE mer pension i orange kuvertet

- Kapitalvinster
- Barnbidrag
- Vårnadsbidrag
- Underhållsstöd
- Skattefria stipendier
- Svarta inkomster
- Pensionsutbetalningar

Extra pengar för barn och studier

BARN: Om du är föräldraledig, eller går ner i arbetstid för att du har barn, betyder det att pensionen kan minska. Pensionsrätt för barnår är ett sätt att till en del kompensera för det.

Så länge du har barn under fyra år får du extra pension. I alla fall om du inte nått högsta inkomstnivån som ger pension.

Du kan bara få pensionsrätt för barnår för ett barn i taget. Är du adoptivförälder kan du få pensionsrätt för barnår de första fyra åren som du har haft barnet i din vård, som längst till det år barnet fyller 10 år.

Den förälder som tjänar minst under respektive år får automatiskt pensionsrätten för barnår detta år. Om du vill att pensionsrätten för barnår ska tillgodoräknas den andra föräldern, ska du anmäla det till Pensionsmyndigheten. Skicka in anmälan senast den 31 januari året efter det år som anmälan gäller.

Ett barn kan ge 500 kronor mer i månaden i pension.

STUDIER: Om du studerar på högskolenivå och får studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN), betalar staten in pensionsavgifter för dig.

Studiemedlet består av två delar, studielån och studiebidrag. Det pensionsgrundande beloppet är 138 procent av studiebidraget.

Pensionsrätten är 18,5 procent av detta belopp.

Ta ut studiebidraget när du pluggar så får du extra pension.

Premiepension

- välj fonder själv om du vill

Premiepensionen är den del av den allmänna pensionen där du själv kan välja hur pengarna ska placeras.

Att välja egna fonder är en möjlighet för dig som själv vill välja hur du vill spara till din pension. Du kan välja upp till fem fonder och du får byta hur ofta du vill utan att det kostar något. Gör du ingenting hamnar pengarna i en generationsfond med låg avgift, **AP7Såfa** (Statens årskullsförvaltningsalternativ), med hög risk när du är ung och lägre risk när du blir äldre. Du kan när som helst välja egna fonder om du vill och sedan gå tillbaka till AP7Såfa.

Vilka fonder ska jag välja?

När du väljer fonder finns det två saker som du ska tänka på.

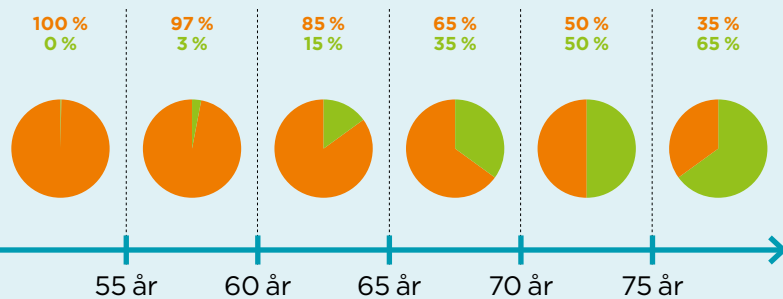
1. Vilken risk vill jag ha? Är det okej att värdet på mitt sparande kanske kan halveras ett år eller tvärtom? Eller vill jag ha lite jämnare utveckling – till exempel när jag börjat ta ut pensionen?
2. Vad kostar det? Ska jag spara så länge som till pensionen, är det extra viktigt att jag väljer fonder med låga avgifter, annars kommer avgifterna att holka ur en stor del av mitt sparande.

Vill du veta mer om fondsparande kan du läsa Gilla Din Ekonomis broschyr om fondsparande.



AP7Såfa - om du inte väljer alls

■ AP7 Aktiefond (hög risk) ■ AP7 Räntefond (låg risk)



Ge bort din premiepension

Om inkomsterna i familjen är ojämna kan den som tjänar mest ge bort sin premiepension. Det gör man i förväg, alltså innan man tjänat in pengarna. Ansökan görs hos Pensionsmyndigheten. Premiepension som man givit bort går inte att få tillbaka, till exempel om man skiljer sig. Men vid skilsmässa upphör framtida överföringar automatiskt.

Jobbar du längre får du högre pension

Hur stor pension du får beror på flera faktorer, men att arbeta högt upp i åldrarna är ett enkelt sätt att få mer i pension varje månad.

Om du arbetar länge så tjänar du in pensionsrätt under flera år, eftersom det inte finns någon övre åldersgräns i den allmänna pensionen.

Eftersom medellivslängden stiger i Sverige så kommer de flesta av oss att vara pensionärer en lång tid, längre än våra föräldrar, även om vi jobbar högre upp i åren än vad de gjorde. Vi kan behöva arbeta fler år för att få en pension som motsvarar det som tidigare generationer har fått.

Bromsen – gör pensionen hållbar mellan generationerna

Räcker verkligen pensionen till mig som är ung? Det är en vanlig fråga och svaret är att det kommer att finnas pengar till pensioner i framtiden också. Men om medellivslängden stiger utan att vi för den skull arbetar mer, betyder det sannolikt att den pension vi får ut varje månad blir mindre eftersom pengarna ska räcka en längre tid.

Det finns en inbyggd broms i systemet. Om de pengar som betalas in till hela pensionssystemet inte räcker till för att täcka de förväntade utbetalningarna av pensioner, minskar både den summa som betalas ut till dagens pensionärer och den summa som de som fortfarande arbetar har på sina pensionskonton.

Blir sedan ekonomin bättre så kan man gasa på igen.

Vi lever längre, därför måste vi jobba längre



Hur länge måste vi arbeta för "lika" pension?

Årskull	"Behövlig" pensionsålder	Tid som pensionär
1930	65 år	17 år 5 mån
1945	65 år 9 mån	18 år 8 mån
1960	67 år 6 mån	18 år 7 mån
1975	68 år 3 mån	18 år 10 mån
1990	68 år 8 mån	19 år 1 mån

Tjänstepension

- pensionen på jobbet.
Viktigare ju yngre du är och ju mer du tjänar!



Nio av tio svenskar har förutom den allmänna pensionen även pension från jobbet. Den kallas tjänstepension eller avtalspension. De flesta har en kollektivavtalad pension, alltså en pension som förhandlats fram av arbetsgivare och facket gemensamt.

Fråga på jobbet om din tjänstepension.

Pensionen från jobbet är viktigast för dig som är ung och för dig som har hög lön. Din arbetsgivare betalar in en premie till din pension och du kan välja var pengarna ska placeras. Sedan finns de på ett konto där du börjar ta ut dem när du går i pension. Vill du inte göra något eget val finns det icke-valsalternativ där pengarna hamnar automatiskt.

Är du född på 80-talet och har en genomsnittlig lön, kan omkring en tredjedel av din framtida pension bestå av tjänstepension. Har du hög lön kan mer än hälften av din framtida pension komma från tjänstepensionen.

Ett tips är att redan på anställningsintervjun fråga vad som gäller för det jobb du söker till.

Vad är det för likheter och skillnader mellan allmän pension och tjänstepension?

Tjänstepensionen har du när du jobbar. Många avtal täcker dessutom upp när du är föräldraledig eller sjuk. Tjänstepensionerna har också ofta en lägsta ålder när du börjar tjäna in till den och en högsta när du inte får några fler premier inbetalda. Tjänstepensionen kan betalas ut livsvarigt precis som den allmänna pensionen, men du kan ta ut den på kortare tid också. Ett bra tips är att fråga på jobbet om det finns tjänstepension och vilket avtal du tillhör.

Har alla tjänstepension?

Nej, tjänstepension är inget obligatoriskt, därför är det viktigt att fråga vad som gäller på ditt jobb. Har du eget företag har du inte någon tjänstepension. Då riskerar du att få väldigt låg pension om du inte själv sparar till din egen tjänstepension på något sätt. Numera ger även lite längre vikariat och timanställningar oftast tjänstepension, men så var det inte tidigare. Därför kan till exempel de som har jobbat som lärarvikarier, timanställda i vården eller haft andra korttidsanställningar sakna tjänstepension från de jobben.

Lägsta ålder för när din arbetsgivare börjar betala in tjänstepensionspremie

Jobbar som	Avtal	Lägsta ålder
Kommun- och landstingsanställd	KAP-KL	21 år
Privatanställda arbetare	SAF-LO	25 år
Statligt anställd	PA-03	23 år
Privatanställd tjänsteman	ITP	25 år



Att tänka på anhöriga och konsekvenserna därav

Det finns möjlighet att själva påverka hur du vill att ditt tjänstepensionssparande ska se ut. Du kan välja hur pengarna ska placeras.

Du kan också välja olika typer av försäkringsskydd. Försäkringsskydden minskar din pension, så du bör fundera på om de behövs eller om det finns andra försäkringsalternativ.

Återbetalningsskydd: Väljer du ett återbetalningsskydd för din pension innebär det att pengarna går till dina anhöriga om du dör tidigt. Men nackdelen är att din egen pension kan minska eftersom du går miste om arvsvinster.

Arvsvinster kallas det när du får pengar från potten när andra i din generation dör tidigare än du själv. Återbetalningsskyddet ”kostar” dig alltså mer med åren.

Familjeskydd är en extra försäkring som du kan teckna om du vill att din familj ska få extra pengar om du dör tidigt. Det är en ren avgift som dras från dina pensionspengar och innebär att din pension blir lägre. Pengar som betalas ut beskattas som inkomst.

Privat pensions- sparande

– om du behöver och har råd



Allmän pension och tjänstepension ger tillsammans en bra bas om du har jobbat heltid i många år och inte går i pension väldigt tidigt. Men om du vill kan du även ha ett eget pensions-sparande. Det kan se ut på flera olika sätt.

Måste man ha ett eget pensionssparande?

Det kan finnas olika anledningar till att man behöver fylla på med eget sparande. Det gäller till exempel om du:

- planerar att gå i pension tidigt
- jobbar eller har jobbat länge på en arbetsplats utan tjänstepension
- kommit sent ut i arbetslivet, kanske pluggat länge
- har jobbat deltid i många år
- har eller har haft eget företag utan att själv sätta av till motsvarande tjänstepension
- har jobbat utomlands utan pensionsrätt
- har haft väldigt låg inkomst eller jobbat svart delar av ditt yrkesliv.

När ska man spara?

För det första är det inte fel att fundera över när i livet man bäst behöver använda sina inkomster. Sparande handlar om att avstå

från konsumtion idag för att möjliggöra framtida konsumtion. Ett pensionssparande bör helst inte ske så att man inte kan klara vardagen här och nu.

Det finns olika sätt att spara på och ett gott råd är att inte bara satsa på en sparform. Regelverk och förutsättningar kan förändras, livssituationen likaså.

Hur kan man spara?

Det finns olika sätt att spara till sin pension och allt handlar faktiskt inte bara om sparande. Att minska sina kostnader inför pensioneringen är också ett sätt att spara. Men grovt sett kan sparandet ske på tre olika sätt:

Avdragsgillt – om du sparar i pensionsförsäkringar får du ett skatteavdrag idag och skattar när du tar ut pengarna. Bra om du räknar med att ha högre skatt när du jobbar än när du är pensionär. Pengarna är dock bundna tills du är 55 år.

Icke avdragsgillt – ”vanligt” sparande i aktier eller andra värdepapper, fonder, kapitalförsäkringar etc.

Amorteringar på bolån – genom att betala av på dina lån, minskar du dina utgifter i framtiden.

Så sparar du smart.

När du sparar till pensionen sker det ofta under många år. Välj sparformer som kan ge bra avkastning. Bara en enstaka procentenhets bättre avkastning i genomsnitt får stor betydelse. På samma sätt är det viktigt att se upp med avgifternas storlek. Höga avgifter gröper ur ditt sparande. Sparar du små belopp varje månad kan en fast avgift för sparandet bli väldigt dyrt. Då är det bättre att välja sparande med en procentuell avgift. Har du sparat ihop ett större kapital kan det vara bättre med en fast avgift.

Tänk också på att avdragsrätten i det avdragsgilla sparandet bara gäller upp till 12 000 kronor per år. Egenföretagare (och den som inte har pensionsrätt i anställningen) har betydligt högre avdragsrätt. Se dock till att sprida ditt sparande på flera typer av sparande.

Måste jag tänka på pension hela livet?

Nej, absolut inte! Jobbar du heltid för det mesta, betalar skatt, har en tjänstepension eller betalar in motsvarande summa pengar på annat sätt så räcker det gott och väl.

Men ett bra tips när du börjar närma dig 50-årsåldern är att du gör en pensionsprognos (se sid 6) så att du får ett hum om vilken pensionsekonomi som väntar dig, medan du fortfarande har möjlighet att påverka utfallet. I prognosen får du veta vad resultatet blir när de olika delarna i pensionspyramiden läggs samman. Det spelar ingen roll om du har haft många olika arbetsgivare på vägen.

Pyramiden kan se olika ut beroende på hur länge du har arbetat och vilken lön du har haft.

Är du ung och har hög lön så kommer den blå delen, tjänstepensionen, att vara minst lika stor som den orange, allmänna pensionen.

Har du inte arbetat så mycket så kommer du förmodligen att ha mest orange pension i din pyramid. Har du hög lön och jobb med tjänstepension så kommer den blå delen av pyramiden att bli stor.

Hur ser din pension ut?

Olika pensioner spelar olika stor roll beroende på hur ditt arbetsliv kommer att se ut och din pensionspyramid kan få en helt annan fördelning.



Dags att gå i pension – du bestämmer själv när och hur

Du bestämmer själv när du vill pensionera dig. I den allmänna pensionen är lägsta ålder 61 år och en månad, i tjänstepensionerna kan man gå ännu tidigare. Men generellt gäller att ju tidigare du börjar ta ut din pension, desto mindre kommer du att få i plånboken.

Om du har en väldigt låg pension så finns det skyddsnät när du har fyllt 65 år. Du kan få garantipension, bostadstillägg för pensionärer och äldreförsörjningsstöd.

Vad är viktigast att tänka på?

Viktigast att tänka på är att du har en pension som räcker till dina behov och att du är nöjd med ditt eget val.

Det kan se väldigt olika ut, precis som det gör i övriga livet. Men om du väljer att ta ut pension tidigt innebär det, för de flesta av oss, att det blir mindre pengar i plånboken än om du tar ut pensionen senare.

Du måste ansöka om den allmänna pensionen. Den kommer inte automatiskt. Blanketten finns hos Pensionsmyndigheten.

Jag vill gå tidigt i pension

Gör en pensionsprognos och kolla vad det innebär. Har du råd? Räkna med att pensionen inte kommer att stiga som lönen har gjort. Prova gärna att leva på din ”pension” en månad och se om det fungerar.

En del tjänstepensioner betalas fortfarande ut som en förmånsbestämd pension. Det betyder att de sista årens löner ligger till grund för hur stor den pensionen blir. Att gå ner i arbetstid eller sluta tidigare kan få stora konsekvenser. Kolla vad som gäller för dig! Fråga på lönekontoret.

Egenföretagare med enskild firma som tar ut hela den allmänna pensionen får sänkta sociala avgifter.

Jag vill jobba länge

Att vänta med att ta ut sin pension betyder vanligtvis att den blir högre varje månad. I den allmänna pensionen får du dessutom mer pengar insatta om du fortsätter att jobba efter 65-årsdagen. Här går det bra att både ta ut pension och fortsätta att arbeta hur mycket du vill på samma gång. I tjänstepensionerna finns det regler för hur mycket du får jobba om du börjar ta ut din tjänstepension. I de flesta tjänstepensionsavtal betalas det inte heller in fler premier när du har fyllt 65 år.

Tänk på att om du både tar ut pension och jobbar, kan följden bli att din lön blir så hög att du får högre marginalskatt. Man måste inte ta ut all pension på en gång. Gör en prognos och se vad som händer vid olika alternativ. I prognosverktyget går det också att lägga in olika svenska skattesatser.

Både i den allmänna pensionen och tjänstepensionerna går det bra att ta ut delar av pensionen, till exempel hälften. Det går också bra att bara ta ut allmän pension eller bara tjänstepension om man vill det.

Varning! Om du tar ut delar av din allmänna pension och fortsätter att jobba, minskar a-kassan om du blir arbetslös!



Jag vill flytta utomlands som pensionär

Du kan ta med din pension om du flyttar till andra länder. Undantaget är garantipensionen, den pension som täcker om du inte tjänat in tillräckligt med pengar själv. Den kan du bara ta med om du flyttar till ett EU/EES-land. Men om du fortfarande väljer att vara skriven i Sverige och tillbringa en stor del av tiden här är det inga problem.

Skriver du dig utomlands betalar du skatt i det landet istället för i Sverige. Men för att få göra det måste en rad villkor uppfyllas. Om du vill veta mer om dem, logga in på Skatteverkets webbplats, www.skatteverket.se.

Skyddsnäten när den egna pensionen inte räcker

Har du svårt att få ihop det med bara egna intjänade pensionspengar? Du är inte ensam. Många, främst kvinnor, har en del av sin pension i form av garantipension. Det ger extra pengar upp till en viss pensionsnivå.

Garantipensionen betalas ut automatiskt från 65 års ålder och är inte behovsprövat. Men det krävs att du bott 40 år som vuxen i Sverige för att omfattas fullt ut av reglerna. Garantipensionen räknas dock inte av krona för krona mot egen intjänad pension.

Bostadstillägg för pensionärer kan du söka när du har fyllt 65 år. Det är behovsprövat men värdet av den egna bostaden räknas inte in i din förmögenhet. Gå in på www.pensionsmyndigheten.se och klicka på "Räkna ut ditt bostadstillägg" så kan du se om det är någon idé att söka. Ansökningsblanketten finns hos Pensionsmyndigheten.

Äldreförsörjningsstöd är ett särskilt stöd när annan pension inte räcker för att ge "skälig levnadsnivå". Det innebär att du ska ha omkring 5 000 kronor i månaden kvar att leva på när hyran är betald. Detta stöd är behovsprövat och läggs samman med bostadstillägget. Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ansöker du om hos Pensionsmyndigheten.



När och hur ska jag välja?

Känner du att det är en massa val som måste göras och att du har dåligt samvete för att du inte har gjort något? Här är listan på valen som du kan göra och vad som händer om du inte gör något.

Inkomstpensionen – Här kan du välja när du vill ta ut pensionen och om du vill ta ut hela pensionen eller delar av den.

Premiepensionen – Här kan du välja fonder själv om du vill. När du arbetar kan du välja om du vill ge bort pensionen till make/maka eller registrerad partner. När du går i pension kan du välja vid vilken ålder, från 61 år och uppåt, och om du vill placera pengarna i en traditionell försäkring istället för en fondförsäkring. Du kan också välja att teckna ett efterlevandeskydd.

Tjänstepensionen – Här kan du välja hur du vill att pengarna ska förvaltas. Du kan också välja om du vill spara i fondförsäkring eller traditionell försäkring och om du vill ha någon typ av efterlevandeskydd. När du går i pension kan du välja vid vilken ålder du vill ta ut din pension och på hur många år du vill att den ska betalas ut.

Privat pensionssparande – Här kan du välja om du vill ha denna typ av sparande eller inte. Du kan till exempel amortera på lån istället och sänka dina framtida kostnader den vägen. Du kan välja olika sparformer för att stärka din pensionsekonomi: avdragsgillt sparande, som är bundet och ger löpande inkomstförstärkning, eller icke avdragsgillt som är fritt och ger större handlingsfrihet.



Vad händer om jag inte gör någonting?

Dina pengar blir placerade i premiepensionens och tjänstepensionens icke-valsalternativ. Det betyder i en aktiefond och i en traditionell försäkring. Det är ett helt okej alternativ. Tänk dock på att både den statliga och kommunala tjänstepensionen har ett återbetalningskydd, som du måste välja bort om du inte vill ha det.

Tjänstepensionen betalas vanligen ut från 65 år, om du inte säger att du vill ha det på annat sätt. Den allmänna pensionen måste du ansöka om, annars kommer den inte.

Tio frågor om pension

1. Under vilken tid kan man tjäna in pensionsrätter i den allmänna pensionen?

- A Under hela livet
- B Mellan 16 och 64 års ålder
- C Under 30 tjänsteår räknat från 28 års ålder

2. Vilket av följande alternativ är det bästa sättet att höja den allmänna pensionen?

- A Arbeta efter 65
- B Skaffa många barn
- C Studera många år

3. Vad är nackdelen med återbetalningsskydd i pensionen?

- A Det minskar avkastningen i de enskilda fonderna
- B Det minskar din egen pension
- C Du måste välja att teckna en traditionell försäkring för att få efterlevandeskydd

4. Hur är icke-väljaralternativet i premiepensionen placerat?

- A Det är en traditionell försäkring
- B Det är en obligationsfond för att minska risken i sparandet
- C Det är fond där aktie- och ränteinnehavet anpassas till spararens ålder

5. Vad händer med möjligheten att tjäna in pensionsrätt i den allmänna pensionen när man fyller 65 år?

- A Det blir inga ytterligare pensionsrätter, du får bara extra tjänstepension
- B Om du fortsätter att arbeta får du pensionsrätter
- C Du får ett generellt påslag på 0,5 procent om året på din pension

6. Kan Kalle ta med sin allmänna pension när han flyttar till Thailand som pensionär?

- A Ja, men bara tjänstepension och premiepension
- B Ja, all pension utom garantipensionen
- C Nej, man får bara ta med pension om man flyttar till Europa

7. Vilka pensioner kommer att öka i ekonomisk betydelse för en medelinkomsttagare född på 70-talet, jämfört med dem som går i pension de närmaste åren?

- A Tjänstepension och premiepension
- B Inkomstpension och garantipension
- C Tjänstepension och garantipension

8. Vilket avtalsområde har just nu den lägsta åldern för när man kan börja tjäna in till tjänstepension?

- A KAP-KL
- B ITP
- C PA-03

9. Nils som är 40 år har varit arbetslös i sex månader. Tidigare arbetade han som civilingenjör på Ericsson. Vem betalar in till hans tjänstepension?

- A Det gör facket
- B Ingen, den som är arbetslös får inga inbetalningar till tjänstepension
- C Har han kollektivavtal får han extra pengar av staten

10. Patrik, byggarbetare, har just blivit pappa. Han undrar om det finns något automatiskt familjeskydd om han skulle förolyckas?

- A Om han har en tjänstepension så finns det generellt sett alltid någon form av efterlevandeskydd
- B Efterlevandeskydd betalas bara ut till mamman
- C Han kan ansöka om ett efterlevandeskydd - det finns inte automatiskt i hans avtal

Svaren finns på sidan 32

ORDLISTA

Allmän pension	pension som man har rätt till enligt lag
arvsvinst	pensionsbehållning eller försäkringskapital från avliden med försäkring som saknar fullständigt återbetalningsskydd eller annat efterlevandeskydd och som tillfaller övriga liknande försäkringar
efterlevande	(i samband med pensionsförsäkring) make, maka, registrerad partner, sambo – även f.d. sådana – och dessa personers barn samt egna barn
efterlevandepension	pension som betalas ut till efterlevande
familjeskydd	(vid tjänstepension) efterlevandeskydd som ger en pension till efterlevande under en begränsad tid om den försäkrade dör under sin anställningstid
fondförsäkring	livförsäkring som normalt saknar garanterat försäkringsbelopp och för vilken försäkringstagaren eller den försäkrade själv bestämmer inriktningen på sitt sparande genom att välja en eller flera fonder som är valbara hos försäkringsföretaget
förmånsbestämd pension	pension som i förväg är bestämd till ett visst belopp eller en viss andel av till exempel slutlön eller genomsnittslön under ett visst antal år
garantipension	den del av den allmänna ålderspensionen som betalas ut till den som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst belopp

garantitillägg (i den allmänna pensionen)	belopp som kan höja tilläggs pensionen för att garantera att ingen i mellangenerationen får lägre pension än vad de tjänat in till och med 1994 i ATP-systemet
individuellt pensionssparande (IPS)	privat pensionssparande i bank eller värdepappersbolag, som är avdragsgillt i deklARATIONEN och där utbetalade belopp beskattas som inkomst av tjänst. Ingen kapitalinkomstskatt. Årlig avkastningsskatt.
inkomstbasbelopp	belopp som följer löneutvecklingen i samhället (såsom denna mäts med inkomstindex) och som varje år fastställs av regeringen
inkomstpension	den del av den inkomstgrundade ålderspensionen där premien, som är 16 procent av pensionsunderlaget, betalas in till ett fördelningssystem
intjänandetak	(i den allmänna pensionen) den högsta inkomst, efter avdrag för allmän pensionsavgift, som ger pensionsrätt. Intjänandetaket är 7,5 inkomstbasbelopp.
kapitalförsäkring	sparande, utan avdragsrätt i deklARATIONEN och där utbetalningar är fria från inkomstskatt och kapitalinkomstskatt. Årlig avkastningsskatt.
pensionsförsäkring	privat pensionssparande i försäkringsform, som är avdragsgill i deklARATIONEN och där utbetalade belopp beskattas som inkomst av tjänst. Ingen kapitalinkomstskatt. Årlig avkastningsskatt.
pensionsrätt	(i den allmänna pensionen) belopp som beräknas årligen och som för inkomstpensionen utgör 16 procent av pensionsunderlaget och för premiepensionen utgör 2,5 procent av pensionsunderlaget
premie	(i försäkringssammanhang) belopp som betalas in till försäkring. I den allmänna pensionen motsvaras premie av avgift.

Rätta svaren till ”Tio frågor om pension” på sidorna 30–31:

1A | 2A | 3B | 4C | 5B | 6B | 7A | 8A | 9B | 10C

premiebefrielseförsäkring	tilläggsförsäkring som innebär att försäkringsgivaren helt eller delvis tar över premiebetalningen om den försäkrade blir arbetsoförmögen
premiebestämd pension	pension som grundar sig på en försäkring vars premie eller avgift är bestämd till en viss procentsats av lönen eller till ett visst belopp
premiepension	den del av den inkomstgrundade ålderspensionen där premien, som är 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i fonder
prisbasbelopp	belopp som grundar sig på prisutvecklingen i samhället (konsumentprisindex) och som varje år bestäms av regeringen
privat pension	pension som bekostas av den enskilde och som är frivillig
tjänstepension	pension som bekostas av arbetsgivaren och som grundas på kollektivavtal eller individuella avtal mellan anställd och arbetsgivare
traditionell försäkring	förvaltningsform som innebär att försäkringsföretaget bestämmer hur pengarna ska placeras och som ger en garanterad värdetillväxt samt möjlighet till återbäring
valcentral	(vid kollektivavtalad tjänstepension) företag som administrerar de försäkrades val av försäkringsgivare
återbetalningsskydd	efterlevandeskydd som innebär att hela eller en del av försäkringskapitalet betalas ut till förmånstagare vid den försäkrades död. Om man väljer återbetalningsskydd innebär detta att försäkringen inte tillförs någon arvsvinst. Detta medför i sin tur att utbetalningen till den försäkrade själv blir lägre än vad den annars skulle ha varit.



Checklista:

Tjänstepension

1. Avtalet

Undersök hur ditt avtal ser ut. Om din arbetsgivare har tecknat kollektivavtal betalar denne in tjänstepension så att du får ersättning om du blir långvarigt sjuk, vill gå i pension eller dör. I annat fall måste du själv förhandla om ramar, kostnader och vilka ersättningsnivåer som ska gälla.

2. Deltid vs heltid

När du arbetar deltid på grund av att du har fått barn eller dylikt, betalas det in mindre till tjänstepensionen. Försök därför dela på deltiden med din partner.

3. Välj risk

Ta ställning till om du vill/behöver göra ett val för din tjänstepension! Då ska du också bestämma vilken risk du vill ta. Valet är mellan fond- eller traditionell försäkring.

4. Efterlevandeskydd?

Behöver du ha efterlevandeskydd nu eller senare? Tänk på att det minskar din egen ålderspension. Kolla med din valcentral om eller vilket val du har gjort och besluta om du vill teckna, behålla eller ta bort efterlevandeskyddet.

5. Förmånstagare

Kolla upp vem som får ett engångsbelopp från tjänstegrupplivförsäkringen vid dödsfall. Behöver du skriva ett ändrat förmånstagareförordnande?

6. Arbetslöshet

Om du blir arbetslös upphör din arbetsgivare att betala in till din tjänstepension. Tänk på att det finns efterskydd på försäkringen en viss tid efter att du slutat om du skulle bli långvarigt sjuk. Då måste du själv kontakta och anmäla det till ditt försäkringsbolag.

När det är dags att tänka på pensionen

- Planera när och hur du vill ta ut dina tjänstepensioner på www.minpension.se. Ta sedan kontakt med respektive bolag för exakt beräkning.
- Ta reda på vad som gäller för din tjänstepension om du fortsätter att jobba efter 65 år. Kanske måste du själv förhandla med din arbetsgivare om vad som ska fortsätta att gälla?

Källa: AMF och Alecta

Privat pensionssparande

20+

1. Räkna på ditt behov av sparande till buffert för semester och köp av bostad, möbler, husgeråd och eventuellt bil.
2. **Om ytterligare ekonomiskt utrymme finns**, påbörja ett pensionssparande – sätt av pengar varje månad. Du kan enkelt göra ett uppehåll om dina utgifter ökar under en period.
3. Placera ditt pensionssparande på aktiemarknaden i första hand.
4. Se till att få så låga avgifter som möjligt i den sparform du väljer.
5. Om du är gift kan du ändå göra sparandet till enskild egendom genom ett äktenskapsförord.
6. Skriv in din sambo/make/maka i förmånstagarförordnandet. Komplettera ditt pensionssparande med en grupplivförsäkring/efterlevandeskydd för familjens skull.

45 +

1. Räkna ut hur stora dina/era utgifter kan bli efter pensioneringen.
2. Uppskatta hur mycket pengar du behöver som pensionär, utöver det du vill ha för fritidsintressen, resor etc. Har du möjlighet kan du öka ditt sparande genom att öppna ytterligare en sparform, exempelvis pensionsförsäkring, IPS, investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller fond/aktieportfölj som ett komplement. På så sätt kan du få olika utbetalningsperioder och större valfrihet.

3. Amortera av dina bolån ordentligt, men utan att göra avkall på framförallt buffert- och renoveringssparandet.
4. Om du separerar och flyttar ihop i ett nytt förhållande, ändrar du förmånstagarförordnandet.

55+

1. De pengar du är beroende av som pensionär flyttar du i god tid över till räntebärande placeringar. Ungefär fem år före planerad pension startar du en successiv säkring av värdestegringen.
2. En del av ditt sparade kapital kan du behålla på aktiemarknaden. Pensionstiden kan bli lång och du får möjlighet att lägga ned mer tid på att bevaka och placera om sparandet.
3. Ta bort eventuellt efterlevandeskydd som du inte har behov av, om de minskar din egen pension.
4. Om du har råd att spara extra först nu, ska du vara medveten om att det behövs ett stort sparande för att det ska bli ett bra tillskott till pensionen. Välj ett annat sparande än ett som är avdragsgillt.

Vid pensionen

1. Fördela pensionsuttagen så att du undviker statlig skatt om det går. Begär jämkning av skatten då preliminära skatteuttaget troligen kommer att bli för lågt – eller spara till den själv.
2. Fördela uttagen så att du förstärker första tiden då du vill kunna vara aktiv, men ta också ut någon del under hela livet eller på 20 års tid så att du kan möta ökade utgifter som äldre pensionär.
3. Ta ut sparformer utan efterlevandeskydd först.
4. Undersök reglerna för bostadstillägg för pensionärer och hur du ska ta ut ditt sparande i förhållande till det.
5. Var medveten om att de flesta efterlevandeskydd, såsom grupplivförsäkringar, upphör vid en viss tidpunkt. Se till att du och din partner säkrar premiepensionen så att den betalas ut så länge någon av er lever. Detta måste ni göra innan den börjar tas ut! Gå också igenom era juridiska papper.

Källa: Swedbank och Sparbankerna

Nyttiga länkar och telefonnummer

ALLMÄNT OM PENSION:

Pensionsmyndigheten: www.pensionsmyndigheten.se, telefon 0771-776 776

Minpension: www.minpension.se, telefon 0771-89 89 89

Konsumenternas Bank och finansbyrå och Konsumenternas försäkringsbyrå: www.konsumenternas.se, telefon 0200-22 58 00

TJÄNSTEPENSIONERNA:

SAF-LO: www.fora.se, telefon 08-787 40 10
(STP, premier före 1996, www.amf.se, telefon 020-69 63 20)

ITP1 samt ITPK (premiebestämd) valcentral: www.collectum.se, telefon 020-40 85 00

ITP2 (förmånsbestämd): www.alecta.se, telefon 020-78 22 80

KAP-KL där KPA administrerar aktuell kommuns tjänstepension:
- premiebestämd, valcentral: www.pensionsvalet.se, telefon 020-650 111
- förmånsbestämd samt intjänad pension 1997-12-31: www.kpa.se, telefon 020-650 500

KAP-KL där SPP administrerar aktuell kommuns tjänstepension:
- premiebestämd, valcentral: www.electum.se, telefon 020-53 55 00
- förmånsbestämd samt intjänad pension 1997-12-31: www.spp.se, telefon 0771-533 533

KAP-KL där SKANDIA administrerar aktuell kommuns tjänstepension: www.skandia.se, telefon 0771-55 55 00

PA-03: www.spv.se, telefon 020-51 50 40

OM SKATTER I SVERIGE OCH UTOMLANDS:

Skatteverket: www.skatteverket.se, telefon 0771-567 567

Ingen försäljning – bara fakta!



PENSIONS
MYNDIGHETEN